Агазет шьаҭаиркит Д.И. Гәлиа 1919 ш. февраль 27 азы

АԤСНЫ

Ареспубликатәҳәынҭҳарратәусҳәарҳа «Аҳснымедиа»

2025 ш. октиабр 1 № 74 (21 679)

Аԥсны жәлар Риааира Ду

Цәыббрамза 30 азы 32 шықәса ҵит Аԥсны Қырҭтәыла Аҳәынҭсовет архәҭақәа рҟынтәи ахы иақәиҭыртәижьҭеи

Ҳаԥсадгьыл ахақәиҭтәра

Аҟәа, Ахьӡ-Аԥша апарк аҿы иҟоу 1992-1993шш. Аԥсны жәлар Рҵьынҵьтәылатә еибашьраҿы иҭахаз аибашьцәа Рмемориал амҵан ашәҭшьыҵәрақәа рышьҭаҵара мҩаԥысит.

Ари иалахәын Аԥсны Аҳәынҭқарра Ахада Бадра Гәынба, Ахада Ихаҭыԥуаҩ Беслан Бигәаа, Урыстәылатәи Афедерациа Ахада Иусбарҭа анапхгаҩы актәи ихаҭыԥуаҩ Сергеи Кириенко, Аԥыза-министр Владимир Делба, Жәлар Реизара Ахантәаҩы Лаша Ашәба, Ахада Иусбарҭа анапхгаҩы Беслан Ешба, Аиҳабыра рхаҭарнакцәа, Жәлар Резара-Апарламент адепутатцәа, Аахыҵ-Уаԥстәыла Аԥыза-министр Константин Џьусоев, Аԥсны иҟоу Урыстәыла ацҳаражәҳәаҩ Михаил Шургалин, аибашьра аветеранцәа, хатәгәаԥхаралатәи аибашьцәа, ауаажәларра рхаҭарнакцәа.

Аусмҩаԥгатә иара убас иалахәын Урыстәылатәи Афедерациеи Аахыҵ-Уаԥстәылеи рҟнытә ҳаҭыр зқәу асасцәеи аделегациақәеи. 32 шықәса раԥхьа, цәыббрамза 30, 1993 шықәса рзы Аԥсуа ар аибашьцәа аҳәаа иаԥну Егры аӡиас аҟынӡа инаӡаны, уаҟа аԥсуа бираҟ ахадыргылеит. 413 мши-ҵхи ицоз ари ашьаарҵәыратә еибашьра Қырҭтәыла Аҳәынҭсовет архәҭақәа атәыла ралцарала ихыркәшахеит.

32 шықәса ахыҵра иазкыз арратә парад

Аҟәа имҩаԥысит 1992–1993 шш. Аԥсны Аҵьынҵьтәылатә еибашьраҟны Аиааира Амш 32 шықәса ахыҵра иазкыз арратә парад.

Аԥсны атәылахьчара Аминистрра Аҟәатәи агарнизон архәҭақәа, Аԥсны иҟоу Урыстәылатәи Афедерациа Афедералтә Шәарҭадара Амаҵзура Аҳәаахьчаратә Усбарҭеи Урыстәылатәи 7-тәи арратә базеи рыррате гәыԥқәеи Ахьӡ-Аԥша апарк аҿаԥхьа Аидгылара амҩа шьаҿеикәшәала ианысит.

Апарад напхгара аиҭон атәылахьчара аминистр актәи ихаҭыԥуаҩ Беслан Ҵәыцьба, апарад идикылеит атәылахьчара аминистр Владимир Ануа.

Апарад зынӡа рхы аладырхәит 700-ҩык инареиҳаны аруаа. Апарадтә ныҟәара иацын аоркестр. Аиааира 32 шықәса ахыҵра аҳаҭыраз имҩаԥгаз арратә парад хыркәшан акциа "Ԥсра зқәым архәҭа" ала.

Атәыла Ахада Бадра Гәынба Аԥсны жәлар ирыдиныҳәалеит Аиааиреи Ахақәиҭреи рымш.

Аԥсны Аҳәынҭқарра Ахада Бадра Гәынба аныҳәатә парад иалахәызи асасцәеи рахь нарханы иҳәеит:

«Афырхаҵареи Аԥсадгьыл абзиабареи ирсимволны иҟалаз ари амш иахьагьы ҩнаҭацыԥхьаӡа ахьаагьы ацуп, агәадурагьы. Избанзар Аиааира амш иахҭнаҳҵаз рацәоуп.

Зыҟьҩыла Аԥсны аҵеицәа ҳаԥсадгьыл ахьыԥшымра рхы ақәырҵеит. Зхы иақәиҭу Аԥсны Аҳәынҭқарра урҭ ршьала икәабоуп. Аԥсуа жәлар ыҟанаҵы наунагӡа ргәалашәараҿы иҟазаауеит ҳфырхацәа рыхьӡқәа.

Иахьа акыр шықәсқәа рышьҭахь ибзианы иеилаҳкааует: ахьыԥшымразы ақәԥара макьанагьы ишхыркәшам. Қырҭтәыла аполитикцәа иахьагьы рыгәҭаккәа ирыцәхьаҵуам. Амч ахархәара мап ацәкразы аикәшаҳаҭра анапы аҵаҩра ргәы иҭаӡам. Аха ҳара ҳаԥсадгьыл ахьчара ҳазхиоуп. Уи азы есааира арҕәҕәара ҳаҿуп Аԥсны Аҳәынҭқарреи Урыстәылатәи Афедерациеи рыбжьара арра-техникатә усеицзура", — иазгәеиҭеит Бадра Гәынба.

Урыстәылатәи Афедерациа Ахада Иусбарҭа анапхгаҩы актәи ихаҭыԥуаҩ Сергеи Кириенко иқәгылараҿы иҳәеит:

«Иаҵшьны исҳәарц сҭахуп, ари амш иҷыдоу мшуп. 33 шықәса раԥхьа, 1992 шықәса нанҳәамзазы Аԥсны жәлар гылеит рыдгьыл гәакьаҟны аҟазааразы, рбызшәа, рҭоурых ахьчаразы. Урҭ иарҕьажәҩаны ирывагылеит Аԥсны ԥсадгьылс изыԥхьаӡо аерман, аурыс, аеллин милаҭқәа уҳәа. Урыстәыла усҟан шәара ишәыдгылан. Ҳара иаҳгәалашәоит Урыстәыла арегионқәа рҟнытә хатәгәаԥхарала иааз аказакцәа, Приднестровиа аибашьцәа, Аԥсны жәлар ирыцхраарц иааз зегьы. Ари Аиааираҟны инаигӡаз ароль дуӡӡоуп Аԥсны Аҳәынҭқарра Актәи Ахада Владислав Арӡынба. Иара игәамч ҕәҕәа, иҟәыҕара, амилаҭ реидкыларазы илаз аҟыбаҩ Аиааирахь инагеит».

Иара убас имҩаԥысит «Ԥсра зқәым аполк» аныҟәара. Акциа иалахәыз Аԥсны Аҵьынҵьтәылатә еибашьра ашықәсқәа раан ахақәиҭреи ахьыԥшымреи рзы ақәԥара иалахәыз рыуацәеи рҭынхацәеи рфотосахьақәа кны иқәсит.

Владислав Арӡынба Имемориал аҟны

Аҟәа араион Алада Ешыра ақыҭан иҟоу Аԥсны Актәи Ахада Владислав Арӡынба Имемориал амҵан ашәҭшьыҵәрақәа шьҭаҵан.

Владислав Арӡынба ҳаҭырла дыргәаладыршәарц уахь инеит Аҳәынҭқарра Ахада Бадра Гәынба, Аҳәынҭқарра Ахада ихаҭыԥуаҩ Беслан Бигәаа, Урыстәылатәи Афедерациа Ахада Иусбарҭа анапхгаҩы актәи ихаҭыԥуаҩ Сергеи Кириенко, Аԥсны Аԥыза-министр Владимир Делба, Жәлар Реизара Аиҳабы Лаша Ашәба, Аҳәынҭқарра Ахада Иусбарҭа анапхгаҩы Беслан Ешба, Аахыҵ-Уаԥстәыла аиҳабыра рхантәаҩы Константин Џьусоев, Урыстәыла Аҳәынҭқарратә Дума адепутат Константин Затулин, Жәлар Реизара адепутатцәа, атәыла анапхгара рхаҭарнакцәа, Аԥсны иҟоу Урыстәыла ацҳаражәҳәаҩ Михаил Шургалин, аибашьра аветеранцәа, иҭахаз аибашьцәа рыуацәа, рҭынхацәа.

Ҳаҭырла дыргәаладыршәеит

Аԥсны Аҳәынҭқарра Аҩбатәи Ахада Сергеи Багаԥшь ҳаҭырла дыргәаладыршәеит Очамчыра араион Џьгьарда ақыҭан.

Аԥсны Аҳәынҭқарра Аҩбатәи Ахада иҳаҭгәын аҿы ашәҭшьыҵәрақәа рышьҭаҵара рхы аладырхәит Аҳәынҭқарра Ахада Бадра Гәынба, Аҳәынҭқарра Ахада ихаҭыԥуаҩ Беслан Бигәаа, Урыстәылатәи Афедерациа Ахада Иусбарҭа анапхгаҩы актәи ихаҭыԥуаҩ Сергеи Кириенко, атәыла Аԥыза-министр Владимир Делба, Жәлар Реизара Аиҳабы Лаша Ашәба, Аҳәынҭқарра Ахада Иусбарҭа анапхгаҩы Беслан Ешба, атәыла анапхгара алахәылацәа, Жәлар Реизара адепутатцәа, Аахыҵ-Уаԥстәыла Аԥыза-министр Константин Џьусоев, Урыстәыла Аҳәынҭқарратә Дума адепутат Константин Затулин, Аԥсны иҟоу Урыстәыла ацҳаражәҳәаҩ Михаил Шургалин, аибашьра аветеранцәа, хатәгәаԥхарала еибашьуаз, аныҳәатә усмҩаԥгатәқәа рылахәхаразы Аԥсныҟа иааз аделегациақәа рхаҭарнакцәа.

Аишьцәа Смыраа реибашьратә мҩа

Аԥсадгьыл ахьчаҩцәа

Альбина Жьиба

Гәымсҭа аӡиас ихықәгылоу аҩнқәа руак аҿы дынхоит Аԥсны Аџьынџьтәылатәи еибашьра аветеран, Агәымшәаразы амедал занашьоу Хьымца Смыр. Адгьыл анырҭиуаз, иҩызак иааимырхәар имуит. Аҩны ашьаҭа инаркны Хьымца иҭаацәеи иареи рнапала идыргылеит. Ааигәа-сигәа иҟоуп еиҭа анхарҭақәа, иҟоуп иахьагьы, 32 шықәса раԥхьа еилаҟәаҟәаз аҩнқәагьы. Хьымца иҩны абарҭа даацагылацыԥхьаӡа, ихаҿы иааиуеит аибашьра амшқәа. Усҟан иара Гәымсҭа егьи аганахьала, иахьа дызҿыԥшуа ахәы дықәтәан Аиааира дазгәышьуа.

Х-ҩык аишьцәа Смыраа, Хьымца, уи ишьҭанеиуа Гена, зегь иреиҵбу Рамиз, еибашьра ицеит лакҩакрак ҟамҵакәа рыԥсадгьыл ахьчара анаҭахха.

Хьымца Аҟәа аргыларатә комбинат аҿы аус иуан. Аибашьра алагара мышқәак шагыз аусураҿы аԥсшьара ганы, иҭаацәа иманы Ҟарачы аганахьала ашьха ихалеит. Уи аамҭаз иашьа Генагьы арахә иманы уа дтәан. Ус ишыҟаз ауп аибашьра шалагазгьы. Нанҳәа 21 рзы Гена уск азы Псҳәы дахьылбааз, ажәабжь иарҳәеит. Аишьцәа ирыӡбеит Хьымца иҭаацәа иманы дылбаарц. Гена иакәзар, хымш дшыԥшуа, уи аамҭа иалагӡаны иаб данымаа, арахә ныжьны дшылбаауа иҳәеит.

Ашамҭазы Хьымца аҽқәа рыла, иԥшәмеи х-ҩык ихәыҷқәеи иманы ддәықәлеит. Ахәылбыҽха Ауадҳара илбааит. Уи аамҭазы Нхыҵынтәи аибашьцәа аара иаҿын. Ауха аҭааҵәа зымлбааит. Ашамҭаз иахьтәаз аҭыԥ аҿы ақырҭқәа рвертолиот хылеит. Зегьы еибарыҳәҳәо абна илалеит, игәалаиршәоит Хьымца.

Хьымца иаб еибашьра дцахьан. Алада Ешыра диԥшааит. Аб иԥа аибашьра далаимыргыларц иҭаххеит, аха уи иажәақәа башан. Урыч Смыр ашьха днеиааӡа иԥа Генагьы арахә ааныжьны дылбаахьан. Аб иԥсаса еидкыланы Лашԥсы, Аргәынк аҵьмақәа иманы дахьтәаз, даангылеит. Усҟан «Мпылҳара» ҳәа иахьашьҭаз ахыҵырҭала иааун аибашьцәа. Аурысцәа «Аӡырҳаԥы» ҳәа иахьашьҭаз аҭыԥ аҿы абџьар зқәыз авертолиот дыртәон, уаантә нас Хьымца иаби уи иҩызеи аҽқәа рыла, уахынла мацара, аидара лбааргон Ауадҳараҟа. Нхыҵынтәи иаауаз уа ирбон, акрырҿарҵон.

Хьымца иашьеиҵбы Рамиз 27 шықәса ихыҵуан. Ленинград иреиҳаӡоу абылраҽацәыхьчаратә академиа аԥшьбатәи акурс аҿы аҭара иҵон, аибашьра ианалага иҭара ааныжьны дааит.

Раԥхьа Хьымца, Витали Смыр ибаталион аҿы дыҟан, нас Ҳагба Леонид напхгара зиҭоз авзвод ҷыда далан, Гена иакәзар, атанк дақәтәан. Хьымцеи Генеи еицын Гагра ахақәиҭтәраан. Усҟан Гена ҕәҕәала дхәын.

«Гагра ҳалсны ҳашцоз, изыхҟьаз сыздырым, асасаирҭа «Украина» ҳаанырҟылеит. Уа хымш ҳтәан. Уи ашьҭахь ԥхьаҟа анырҳәа, ҳаиҭадәықәлеит, шаҟа ҳнеиз сгәалашәом, ҳаԥхьа игылаз Гена дызҭатәаз атанк амина иахаԥжәеит. Аиҿахысра бааԥсы ыҟан уа. Гена ибҕа шыԥҵәаз цәгьала дҭахҕеит. Дҳаманы Гагра ахәышәтәырҭаҿы ҳахьааиз, иҟаз зегьы ақырҭцәан. Иаасгәампхеит. Гәдоуҭаҟа дызгар сҭахеит. Аҳақьым иасҳәеит, иаргьы еиликааит избан, маԥ имкӡеит, дсиҭеит. Ацхыраара лас амашьына ыҟаӡам, «Волгак» ԥшааны аҕәы ықәҵаны дҭарианы дыжәгароуп ҳәа ҳаиҳәеит. Анахь ҳцеит, арахь ҳцеит, «Волга» ҳмоуит. Ҳарҭ лада-ҩада ҳашдәықәыз Гәдоуҭантәи ацхыраара лас амашьына неит»,- еиҭеиҳәоит Хьымца иашьа иԥсы шеиқәхаз атәы.

Т-52, аракетақәа хԥа жәеиза-жәеиза метра аура аманы изықәгылоу ауп. Убырҭ аракетақәа рыла аибашьраан аус бзианы иаҳуит. Гәымсҭа ацҳа ԥыржәарц ианашьҭаз иҭаҳархеит ҩ-ҳаирпланк. Даҽакы -Синоп. Анаҩс, еиҭа ҳаирплан дук, аибашьцәа зҭаз, Аҟәа иҭәараны иҟан, убригьы аҭархаразы адҵа ҳаун, иҭаҳархеит. Ҳара ҳадагьы иҟан «Оса» ҳәа ҽа гәыԥк. Урҭгьы иҭадырхаз ыҟоуп, ибзианы аус руит аибашьраан»,- еиҭеиҳәоит аветеран.

«Бук» аҿы Хьымца ицыз аоператор даурысын, Александр Азарнов ихьӡын. Дара иахьагьы еиҭанеи-ааиуеит, еиҩызцәаны иаанхеит.

«Бук» аҷыдарақәа ируакуп, иара анхыслак, иаразнак уҭыԥ уԥсыхроуп, аҭак аар алшоит азы. Аеродром аҿы аҳаирплан анҭадырхоз аҽны, Хьымца дицын Цьубеи Сақаниа. Амеханик данхыс, Цьубеи ахырҕәҕәарҭахь деихеит аанда дахыԥаны. Ари збаз Хьымца иахьагьы ихаштуам уи ахҭыс.

«Дахыԥеит ҳәа, иҳаракӡангьы дахыԥеит, аҽыҵәахырҭахь дыҩит. Дахьахыԥаз аԥхьа агәашә хәыҷы ҿан. Сара ус сынҭыҵын снеит. Саниазҭаа узлааи ҳәа, акымзарак сгәалашәаӡом иҳәеит. Нас ианисырба, аанда шыҳаракыз, агәра изгомызт. Ҳанеиқәшәо ари аҳтыс еснагь иаҳгәалалашәоит», - иҳәоит Хьымца уажәгьы дԥышәарччо.

Гена Афганистан аибашьра шықәсыки ҩымзи дыҟан атанк атәы ибзианы идыруан. Аибашьраан дзықәтәаз раԥхьатәи атанк ақырҭқәа ирымырхыз акәын. Иара Гәымсҭа ҵаҟатәи ацҳа азааигәара аихеиҳаԥса ахыҩрны игылан, Гена иҩызцәеи иареи аҭҳ рҽалакны, аӡы ирны, атанк ҟаҵаны иааргеит. Гагратәи ажәылара ашьҭахь аибашьҩы уаҳа атанк дақәтәартә изыҟамлеит. Гена аибашьра зегьы ихигеит атанктә баталион акомандир ихаҭыԥуаҩ ҳәа дшыҟаз, Егрынӡа днаӡеит, Аԥсны Афырхаҵа ҳәа ахьӡ даԥсахеит. Ачымазара иахҟьаны иԥсҭазаара далҵит 2020 шықәса рзы.

Аишьцәа реиҵбы Рамизгьы аибашьра зегьы дахысит. Витали Смыр ибаталион аҿы еимадаҩыс дыҟан. Ажәыларақәа зегьы дрылахәын. Марттәи ажәылараан Витали иареи Аҳабла ҿыц аҿы иҟаз адәыҕбатә платформаҿы ихәыҵатәан ҩаха-ҩымш, рыԥсы шҭазгьы аӡәгьы издырӡомызт. Нас хәыҷы-хәыҷла иалҵит. Рамиз Леон иорден ианашьоуп. Иара идунеи иԥсахит Гена ишьҭахь ԥшьымз ааҵуаны.

Хьымца Гагратәи аоперациа ашьҭахь аракетатә комплекс «Бук» амаҵ иуан. Арра данахысуаз С-400 ҳәа иҟоу акомплекс, аҳаирпланқәа ҭазырхо, аоператорс дыҟан. «Сыздырыԥшааз сыздырым, аха «Бук» ахь сиаргеит. Маи нахыс аибашьра еилгаанӡа уа сыҟан. «Бук» - уи атанк

Қәҭеишь аҳаирплан аныштыԥраа ангыла нахыс «Бук» иақәтәаз уи рылаԥш ахын. Аекран аҿы ирбон шаҟа бжьоу иара аҟынӡа, иарбан цҵакыроу иамоу. Еихсыртә ианыназалак, атехника автомат ахь ииагатәуп, анаҩстәи аус зегьы ахала иҟанаҵоит. ««Бук» аҵәцашьа амаӡам», иҳәоит Хьымца. 24 сааҭ уахгьы-ҽынгьы иԥшыхәуа иҭәан, аҳаирпланқәа ирышьҭашәарыцо. Ицоз, иаауаз зегьы рбон. Ақырҭцәа Гәымсҭа ацҳа аԥжәара акәын изышьҭаз.

«Уи ԥыржәар, зегьы ирдыруан ҳус шеимхоз, уи ак акәын иҳамаз аиасразы. Сентиабртәи ажәылара аԥхьа, ақырҭқәа рҳаирпланқәа ҩба даара рҽазыршәеит ацҳа аԥжәаразы. Пшьынтә-хәынтә иааит, аха рыҩбагь ҭархан «Бук» ала.

Хьымца Смыр ианашьоуп Агәымшәаразы амедал. Иара игәы иаланы иҳәоит, аибашьра зегьы иахысыз амедиеҳәшьцәа рџьабаа ишахәҭоу еиԥш ахә шшьам. «Аӡәы заҵәык иԥсы еиқәлырхазаргьы, Аԥсны Афырхаҵа ҳәа ахьӡ даԥсоуп, иҩуа иҳашьҭаз, аԥсра иацәымшәоз, ахацәа иҟарымҵоз аус ҟарҵон. Макьана икьасаӡам иахьагьы»,- иазгәеиҭеит иара.

Ес-ииуа ирыциуа ҳ-Владислав

Аԥыза ду ихьӡ

Наира Сабекиа

«Аҭоурых лабҿаба ишаҳнарбаз еиԥш, аԥхьагыла иалхраҿы ҳажәлар агха рмыхьит. Избанзар, Владислав Арӡынба имч аҟәхеит даҽаӡә имч зқәымхаз. Уи илшеит Аиааира агаразы ашьаарҵәыратә қәԥараҿы ажәлар рӷәамчи, рхаҵареи реизыркәкәаара». Абас ҳаԥхьоит Ҳԥыза лаша изку афотольбом аԥхьажәак аҿы. Иара илиршаз, ихамеигӡараз жәлар рӷәаҵа иҭнымҵәо, абиԥара-цыԥхьаӡа иеимырдалаша Ахьӡ-ду ичаԥеит. Уи арҵабыргуеит ҳԥыза гәлымҵәах дҳаԥхазар ес-ииуа абиԥарақәа иазыгәдуны Владислав ҳәа ахьӡ ахьрырҭо.

Владислав Арӡынба 80 шықәса ихыҵреи, Аиааира Ду 32 шықәса ахыҵреи рыламҭалаз Р.Гәынба ихьӡ зху аҳәынҭқарратә филармониаҿ имҩаԥысит «Владиславраа» зыхьӡыз аусмҩаԥгатә. Уи еиҿылкааит С.Дбар ихьӡ зху 1992-1993 ш.ш. Аџьынџьтәылатә ибашьра Гәдоуҭатәи амузеи аиҳабы Гугуца Цьыкырба.

Аусмҩаԥгатә аартуа Гугуца Цьыкырба илҳәеит: «Аԥсны Раԥхьатәи Ахада иаҳаҭыраз Владислав зыхьӡырҵаз ахәыҷқәа иахьа 228-ҩык ыҟоуп. Аибашьра аниилга ашьҭахь апоет Рушьбеи Смыр абас иҩуан: аамҭа цап, ашықәсқәа цалап, аха сара ишәасҳәоит Владислав ҳәа ихьыз, иаҳаҭыраз ахәыҷқәа ирхырҵо иалагоит ҳәа, ииашаҵәҟьаны иҟалеит.

Владислав Григори-иԥа Аԥсны аибашьра аныҟала ҳалызгаз, зхы-зыԥсы зыԥсадгьыл иамаздаз, иага аамҭа царгьы длашаӡа ҳаԥсуа ҭоурых дазынхоит. Қьалышьбеи Нестори рыгәҭаққәа ирыцызҭаз, иназыгӡаз, наӡаӡа акәаԥ зыргылаз фырхаҵоуп.

Аԥсны жәлар рартист Кьасоу Ҳагба иқәгыларае Владислав ду ихьӡ зырҭаз ахәыҷқәа рышҟа ихы рханы: Ишәхырҵаз ахьыӡ шәаԥсаны шәҟалааит, иҭабуп ҳәа расҳәоит шәҭаацәа ҳәа дрықәныҳәеит. Даԥхьеит Витали Амаршьан иажәеинраала «Жәлар рԥыза». Ажәа лҳәеит иара убас, Аҵарадырра аминистр Хана Гәынба, Владислав изыркыз рхатәы жәеинраалақәа ирыԥхьеит астудентцәа Мадина Амҷбеи, Лаура Ферызбеи.

Ансамбль «Кавказ» анапхгаҩы Арвелод Ҭарба игәалаиршәеит ари ансамбль анаԥырҵозтәи Владислав Арӡынба идхәалоу хҭысқәак. «Кавказ» ахьахьӡырҵазгьы дара гәахәас иҟаиҵеит, усҟан уи зидеиаз Кандид Ҭарба иакәын. Рушьни Цьопуеи иареи еицнеит, Владислав Арӡынба иҟны. Нхыҵ-Кавказаа ирыцеибашьуаз иҭахаз ҳашьцәа раҳаҭыраз «Кавказ» ахьӡаҳҵарц ҳаӡбеит ҳәа анырҳәа, «Аԥсны иаҭаху ауп, саргьы сувагылоит», иҳәеит, иара иажәа аламкәа ари ансамбль зыҟаломызт ҳәа игәалаиршәеит Арвелод Ҭарба.

Уи ашьҭахь ансамбль «Кавказ» инарыгӡеит акәашара «Ашьацәхыртәара». Аҭыхәтәан асценахь ихалеит Владислав ихьӡ-ԥшьа зхырҵаз хәыҷгьыдугьы, урҭ аавит Аԥсны араионқәа Очамчыра, Тҟәарчал, Гәылрыԥшь, Гәдоуҭа, Гагра рҟынтә, агәеизхара ду унаҭон ахәыҷӡақәаҵәҟьагьы иаҵаҽырбо Владислав ҳәа зну алента иаҵәа рыхәда иахьахаз. Афилармониа аҟнытә урҭ зегьы реиҳабацәа рыцны иаҭааит Владислав Арӡынба анышә дахьамадоу аҭыԥ ԥшьа.

Наунагӡа ҳара ҳԥыза ихьӡ хаштра ақәлашам, иҟалааит еиҵагыло абиԥара уи ихьӡ анықәгара иаԥсаны. Иҵкьазааит ҳҵеира ирхагыло рыжәҩан. Аԥсуа ида аҳ дамоуааит Аԥсны!

Аҟәатәи ашьхаҿы

Есышықәса

Аҟәа ақалақь ахақәиҭтәра Амш аламҭалазы ажәлар рҿы афуникулиор ҳәа изышьҭоу Аҟәатәи ашьхаҿы иҿыцу Аԥсны аҳәынҭқарратә бираҟ ықәдыргылеит, иҭахаз аибашьцәа рбаҟа акәша-мыкәша еилдыргеит.

Аԥсуа ар ахәҭақәак аҳтнықалақь ахақәиҭтәразы ажәыларатә операциа амҩаԥгараан Аҟәатәи ашьха ала идәықәлеит. Аԥсуа еибашьцәа аӡәырҩы Аҟәа ақалақь уахьналалоз иҭахеит, мышқәак рышьҭахь иҟалаз, акыр иззыԥшыз Аиааира Амш аҟынӡа изымнеикәа. Араҟа ишьақәыргылоуп аҩбатәи абригада 2-тәи абаталиони аибашьцәа рбаҟа. Арахь, есышықәса, Аҟәа ақалақь ахақәиҭтәра Амш аҽны афырхацәа ҳаҭырла иргәаладыршәарц ихалоит аҳтныҟалақь Ахадара анапхгараҭара ахаҭарнакцәеи аветеранцәеи.

Шарида Торчуа

«Сан, бымшәан, ирласны схынҳәуеит...»

Ан лыԥхьӡ

Шарида Торчуа

«Сыҷкәын дышҭахоз ала аԥхьӡ бааԥс идызбалеит, нан». Абас лажәа дналагеит зыҿцәажәара даара игәаҕыуацәаз, зылаҕырӡ злакҭа ҭнаблаахьоу, аибашьраҿы зыҷкәын заҵәы дҭахаз Авҭандил Иура-иԥа Ҭодуа иан.

Ашьха қыҭа ԥшӡа Ҭхьына, аибашьра ҟалаанӡа аԥсҭазара ахьеилашуаз, ауааԥсыра ҭышәынтәаланы иахьынхоз-иахьынҵуаз, зыхшара ҭынч рааӡара иаҿыз ақыҭа ауааԥсыра, аибашьра ианалага, Аԥсны зегьынџьара еиԥш, рыԥсҭазаара шьаҭанкыла аҽеаԥсахит. Убас, зыԥсҭазаара аҽеаԥсахыз, агәырҩа хьанҭа ззаанагаз ҭаацәарахеит Иура Аҭа-иԥа Ҭодуа иҩнаҭа.

Аныҳәаҩ ихы рыдиныҳәалартә дыҟоуп ҳәа шырҳәоз еиԥш иҟан арҭ аҭаацәара. Иура Аҭа-иԥа иҩнаҭаҿы ирызҳауан хҩык ахшара. Аԥҳацәа ҩыцьа –Инеи, Нанеи. Рԥа – Авҭандил. Иура Аҭа-иԥа иԥсҭазаара зегьы азкын ашкол. Уи акыр жәашықәсақәа инеиԥынкыланы ашкол адиректорс аус иуан. Иԥшәма Светлана (Ира) Гегенаа-ԥҳа лакәзар, уигьы лыԥсҭазаара зегьы ашкол иадҳәалан, иахьагьы иадҳәалоуп. Абас, аҭара-ааӡара аус знапы алакыз ани аби, хымԥада, рхәыҷқәа рааӡон ишаԥу еиԥш. Арҭ ауаа рҭаацәараҿы иуԥылон абиблиотека ду. Рыҷкәын Авҭандил данхәыҷыз инаркны даараӡа ашәҟәыԥхьара бзиа ибон. «Ҽнак ашколаҿ маҷк саанхеит, Авҭандил заанаҵ аҩныҟа даахьан, иара усҟан аԥшьбатәи акласс аҟны дҭәан. Аҭоурых иазкыз ашәҟәы игәы иқәҵаны дшыцәаз аҩны сааҩналт, дшаԥхьоз дамхацәазаап, убриаҟара ашәҟәыԥхьара бзиа ибон, акрифозаргьы ашәҟәы даԥхьон», – илгәалалыршәон Авҭандил иан. Иара убасгьы, аибашьра анцоз зыҷкәын ахырҕәҕәарҭахь иҟаз ан, џьара аҩны иаҭахҳәоу акы аазгап ҳәа Тҟәарчалҟа данца, ашәҟәыԥхьара зыԥсы еиԥш бзиа избоз Авҭандил, аҩны абиблиотекаҿ имаз ашәҟәқәа зегьы дахьрыԥхьахьаз азы, иаахәан изаалгеит ашәҟә ҿыцқәа. Иара ахырҕәҕәарҭа аҟынтәи аҩны данааи, иан изаалгаз ашәҟәқәа аниба, «сан, машьынак аахәан исзаабгазар аҟара сеигәырҕьеит» ҳәа леиҳәеит.

Абас ашәҟәыԥхьара зыԥсеиԥш бзиа избоз, насгьы аҭара-ааӡара аус знапы алакыз аҭаацәараҿ ииз иааӡаз арԥыс Авҭандил диит маи 3, 1969 шықәсазы. Даараӡа ибзианы далгеит Ҭхьынатәи абжьаратә школ. Иҟазшьа, ицәаҩа акәзар, ауаҩы раз, ауаҩы ҟәымшәышә, ашьац иаҕрамгылоз, аха убриаан агәаҕьра злаз, амцҳәара баны иқәымгылоз, зус еиҿкааз, зыԥсадгьыл ахь агәыбылра ҕәҕәа змаз аӡә иакәын. Иԥшра-исахьа акәзар, анцәахша ҳәа шырҳәо еиԥш, даара деинаалан. Иоура-иҭбаара адауаԥшь даҩызан. Аха зегьы реиҳа ухызхуаз акы акәын, иразыз илакҭа, илашаз иччаԥшь. Авҭандил иҟазшьа ҷыдақәа иреиуан дарбанзаалакгьы ацхыраара зҭахыз ивагылара.

Аԥсны Аџьынџьтәылатә еибашьра ианалага, Авҭандил адипломтә усумҭа аҩра даҿын, иҭара ахыркәшаразы. Уи Қарҭтәи акооперативтә техникум дҭан. Иара убасгьы Аԥсны далгахьан аиндустриалтә техникум. Аԥхынтәи аԥсшьаратә мшқәа рзы иҭаацәа рҿы дшыҟаз ауп Аԥсны аибашьра иалагеит ҳәа ажәабжь хлымӡаах шиаҳаз.

Зыуаажәлари зыԥсадгьыли зыԥсеиԥш бзиа избоз Авҭандил, иҩызцәа днарывагыланы аҕа днеиҿагылт. Уи уаҳа даҽакала ахымҩаԥгара илшомызт. Избанзар, убранӡа илааӡан ауаҩра, аламыс, апату. Аԥсуа жәлар рыҟазареи рыҟамзаареи ҳәа рлахьынҵа аӡбараан, ари арԥыс иҽхьаимкит, иҩызцәа рыгәтә дгылан есымша. «Авҭандил аибашьра адәаҿы агәымшәареи аҟәыҕареи аайрԥшуан. Уи даараӡа ибзианы ахархәашьа идыруан иарбанзаалак абџьар. Ахаангьы иҩызцәа раԥхьа дгылан, рӷәы шьҭихуан, иԥсадгьыл дапатриотын, – иҳәоит аибашьраан Мықәтәи аполк акомиссарс иҟаз Нодар Асланӡиа. Авҭандил Ҭодуа дызлаз Мықәтәи абаталион «Каскад» акомандир Гарри Бигәаа ари арԥыс дигәаларшәо иазгәеиҭеит, Авҭандил иарбан жәылаеразаалакгьы зегьынџьара ихы шалаирхәуаз. «Ари арԥыс аибашьраҿы ԥынгыла имамызт, дназлагоз зегьы аҭыхәтәанынӡа инаигӡон. Насгьы аҟыбаҩ ҷыда илан, иааинырслан ҿыцк аӡбара илшон. Убас иизбаз, инапала иҟаиҵаз иракуп жәохә-ҩеижәа метра амца аузыжьуаз абџьар», – иҳәеит Авҭандил икомандир.

Авҭандил Ҭодуа, мышкы иадамхаргьы, иахьы иааимгацызт Аиааира аԥсуа жәлар ирызгом ҳәа. Уи аҳаангьы ииҳәоз акакәын: «Аиааира аԥсуа жәлар иртәуп. Избанзар, ҳара ҳаԥсадгьыл ауп иаҳахьчо, даҽакала ҟалашьа амам», – иажәақәа лгәалалыршәоит ан. «Сара сҭахаргьы, Арӡынба акы имыхьааит иҳәеит ҽнак аҩны данааи», – лҳәеит Авҭандил иан. «Нан, анацәа зегьы рыҷкәынцәа ирыхӡызаауеит. Сара еибашьра умцан, аҩны уҽхьакны уҭәа ҳәа сызиаҳәомызт, исҳәаргьы ихеиҵомызт. Аха иара акалашәақәа дыҟан. Оумакала ҳаизааигәан иареи сареи. Ҳгәалақәа, ҳагәҭыхақәа еибаҳҳәон. Иара сгәы саиргар ҳәа дшәон. Сгәырҩа сыла ихибалон ахырҕәҕәарҭахь дандәықәлоз. «Сан, бымшәан, ирласны саауеит» иҳәон. Саргьы исымчгәышьааз. Иҩызцәа зегьы ахьцоз иаргьы дцон. Акы заҵәык, Анцәа дышәхылаԥшааит уҩызцәагьы уаргьы ҳәа наиаҳәаны ашҭа дынҭсыжьуан», – лҳәеит Авҭандил иан, гәырҩала иҭәыз лыблақәа кыдхало, нас данаԥшы-ааԥшит лгәаҭа иҭаланы игәхьаалго лыҷкәын заҵәы џьара дылбарызшәа.

> «Сцәырҳаны сааԥшит. Ашара адәы иҳәымлацызт. Аҟәҟәаҳәа ахысбыжьҳәа гон. Исоуит аҵәалашәара бааԥсы. Угыл, угыл, иаҳҳабгеит ҳәа сыҟоуп, сҳәан иаб дсыргылеит. «Беилагама, аԥхыӡ ԥхыӡуп, бхагамхан» иҳәеит. Аха издырт ҽеира шыҟамлаз».

«Иҭахара мышкы шагаз аҩны дыҟан. Ахырҕәҕәарҭахь ицара аамҭа анааи, иахәшьцәа ивагыжьуа ихәы-иԥхь деиқәдыршәеит. Аха акы дамышьҭуашәа дгьежьыхынҳәуа ашҭа даақәхеит. Есымша агәашә дынҭганы доуҳашьҭуан. Ари аҽеынгьы иаби сареи агәашә дынҭаҳгеит, днаскьаго. Ҳахьынхо ҳаҩны агәашә аԥхьа маҷк иладараны иҟоуп, убра данынҭалоз даахьаҳәын, сан, бымшәан, ирласны саауеит иҳәеит», –лажәа лызхмырқәшо лылаҕырӡ дахәыҽеит ан.

«Усҟан иара идыруан ажәылара ҕәҕәа ҟалараны ишыҟаз, аха сара дсеиҷаҳауан, исаимҳәаӡеит. Иара дцеит, ҳара абжьааԥнытәи ҳусқәа ҳанрылагеит. Ауха сахьнышьҭалаз даараӡа иҽеимыз аԥхыӡ збеит. Авҭандил иаби иареи еиԥшны акьаҿқәа рыман. Иаб ишәыз акьаҿ ашьҭахь саннахәаԥш, иҟәаҟәа зегьы ашьа кыдшыланы иҟан. Сцәырҳаны сааԥшит. Ашара адәы иқәымлацызт. Аҟәҟәаҳәа ахысбыжьҳәа гон. Исоуит аҵәалашәара бааԥсы. Угыл, угыл, иаҳҳабгеит ҳәа сыҟоуп, сҳәан иаб дсыргылеит. «Беилагама, аԥхыӡ ԥхыӡуп, бхагамхан» иҳәеит. Аха издырт ҽеира шыҟамлаз. Иабгьы саргьы ҳдәықәлеит мықәҟа ҳхы рханы. Сцоит аԥхыӡ салоушәа, акы сазнымкыло. Аҩӡыбжьара ҳәа иахьашьҭоу аҳаблаҟны агәарабжьара ҳаныбжьала, избеит аҳәса амыткәма ҳәо ашҭа иштаз. Урҭ усҟан зегьы рдыруазаарын. Сызбоз рыҽсыцәхьаркуан. Амҩан иаҳԥылоз сразҵаауан, сыҷкәын Авҭандил ихабар жәдыруазар ҳәа. Аха аӡәгьы акгьы сеиҳәаӡомызт. Сара уаҩы сизнымкыло ашкол шыҟаз схы сырхеит. Уаҟа снеир акаамеҭ сшалаԥшуаз здыруаз сырмышьҭырц иалагеит. Ус, Кыԥса Харчлаа ҳәа дыҟоуп, баангыл иҳәан инапы иҟьеит. Саатгылеит. Кыԥса, иҟоу аиаша саҳә сҳәеит. Бымшәан, иԥсы ҭоуп, дхәуп, Тҟәарчалҟа дыргеит иҳәеит. Ихасҵеит. Дырхәызар егьаурым сҳәан, саахынҳәит. Ҳдәықәлеит аҩныҟа. Уа ҳнығдгыланы Тҟәарчалҟа ҳхы ҳархарц азы. Амҩан ҳшаауаз иҳақәшәеит Ҭхьынаа рыҷкәынцәа аибашьцәа. Руаӡәк Сосо Ҷокуа сгьаҭәы-гьаҭәуа снаидхылеит Гәыни (хәыҷы хьӡны иарҳәон) дхәуп ҳәа рҳәеит, ихабар ҳәа акыр удыруама ҳәа. Ихы ларҟәны дынсаҩсит, ажәак мҳәаӡакәа... Ҳара ҳаауеит аҩныҟа. Ажәлар ҳашьҭахь иҳашьҭоуп. Аха знызаҵәыкгьы схахьы иссаамгеит, Авҭандил дҭахеит ҳәа, сԥазаҵә уи аҩыза сызидымкылеит. Аҭыхәтәанынӡа сгәыӷра сахьынҳаланы искын. Ашҭа ҳанҭала сыԥҳа аиҳабы дыҩны дысԥылеит, иҟалеи иҟалеи ҳәа дгьаҭәы-гьаҭәуа. Бымшәан, дырхәит ҳәа рҳәеит, сҳәеит. Аха, дук мырҵыкәа, сԥазаҵә, сзыхӡыӡааауаз, уахгьы-ҽынгьы сзызхәыцуаз, сгәыӷракәа зегьы здысҳәалоз дрыманы ашҭа иааҭалеит...», –лылаҕырӡ налҿыкәасеит ан.

Авҭандил Иура-иԥа Ҭодуа иԥсҭазаара ҿахҵәеит иара зыгәра игоз, дыззыԥшыз Аиааира жәиԥшь мшы шагыз, сентиабр 16 рзы. «Ижәохәымш аҽны Аԥсынра Аиааира агеит ҳәа ҳаларҳәеит, нан», – лҳәеит ан лажәа хыркәшо.

Авҭандил Иура-иԥа Ҭодуа аибашьраҿы иаайрԥшыз афырхаҵаразы ианашьоуп «Агәымшәаразы» амедал.

Аибашьра ҟалаанӡа Анцәа ишиҳәара иҟаз аҭаацәара, аибашьра агәырҩа цәгьа шырзаанагазгьы, урҭ рӷәы камыжькәа аҭынч ԥсҭазаара иазыхынҳәуан. Рыҷкәын – рыҭәҩаншьап дҭахазаргьы, уи ихьчеит иԥсадгьыл, иуаажәлар, иҭаацәа. Аҭара ааӡара аус знапы алакыз, Ҭхьына ақыҭа иалҵыз аҵеицәа зегьы еиҵазааӡахьаз ани аби ирхылҵыз, хымԥада даҽакала ахымҩаԥгашьа имамызт.

Авҭандил иаб – Иура Аҭа-иԥа Ҭодуа иҷкәын иҭахара ашьҭахь иоуыз агәамбзиарақәа ирыхҟьаны иаамҭамкәа иԥсҭазаара далҵит. Аха иԥсы анҭаз иҳәоз акакәын: «Сԥазаҵә иуалԥшьа наигӡеит иԥсадгьыл аҿаԥхьа, даҽакала ихы мҩаԥигаргьы иаҭәасшьомызт, сгәы иладууп», –ҳәа.

Иура Аҭа-иԥа Ҭодуа хыхь ишаҳҳәаз еиԥш, ихы-иԥсы зегьы ахәыҷқәа рааӡара, ашкол аԥсҭазаара иадҳәалан. Уи зыршаҳаҭуа хҭысуп аибашьра ашьҭахь машәырла Ҭхьынатәи абжьаратә школ амца акны ианыблы, ари ауаҩ ииҳәаз иажәақәа: «Сыҷкәын иҭахара аҟара сгәы иалсит ашкол абылра». Арҭ ажәақәа шаҳаҭра руеит ари ауаҩ иус гәыла-ԥсыла дшазнеиуаз азы .

Абар мышқәак роуп инхаз иазгәаҳҭоит Аиааира амш 32 шықәаса ахыҵра. Абраҟа аԥсуа жәлар иаҳуалԥшьоу акоуп, зыԥсадгьыл зхы ақәызҵаз ҳҵеицәа хаштра рықәымзарц азы Аиааира амш аламҭалаз мацара акәымкәа, есымша иаҳгәалашәаларц. Аҵеицәа гәымшәақәа зааӡаз аҭаацәа гәцараҳкларц, ацхыраара ахьыртаху ҳрывагыларц. Урҭ рыхшара роуп иахьа Аԥсны ахы иақәиҭны, ҳхатәы бызшәала ҳцәажәо ҳаҟазаара зыбзоуроу.

Афотоҭыхҩы игәалашәара

Аҟәа ахы ианақәиҭыртәуаз

Наира Сабекиа

Сентиабр мза 27, Аԥсны аҳтны-қалақь Аҟәа ахы ианақәиҭыртәуаз изанааҭтә уалԥшьа шынаигӡоз, аҕа ихымҭала дҭахеит афото-корреспондент, Аԥсны Афырхаҵа Андреи Соловиов. Иахьа Аҟәа ахақәиҭтәра амш аназгәаҳҭо, хымԥада ауаажәларра мҩахыҵит афырхаҵа дахьҭахаз, иара ихьӡ ала амемориалтә ҕәы ахькыду ашҟа, уи дыргәаларшәо ишьҭарҵеит ашәҭ шьыҵәрақәа.

Андреи Соловиов Урыстәыла инарылукааша афото-корреспондентцәа дыруаӡәкын. Асовет еидгыла атәылақәа, еиҳа аконфликт, амцашыра ахьыҟалоз иара далагылан, иҟаиҵоз иҭыхымҭақәа, рыла адунеи аиаша ахьиӡон. Ақырҭуа-аԥсуа еибашьра ианалага иара изныкымкәа Аԥсны даахьан. Аибашьраҿы, ҷыдала Гәымсҭатәи, насгьы мрагыларахьтәи афронтқәеи рҿы иҟаиҵаз афото-ҭыхымҭақәа ҳаибашьра аҭоурых аҿы аҭыԥ ду ааныркылоит.

Уи дылгәаларшәо аибашьра аветеран, ажурналист Анна Броидо илыҩуеит: «Андреи Соловиови сареи ҳаибадырит ииультәи ажәылараан, ҳара акырынтә аԥсҭазаара ҳалацәажәаахьан, еибаҳҳәеит, аибашьра шеилгалак ашәҟәы ҭҳажьырц. Сара изыҩуан атекст, иара ифото-ҭыхымҭақәа сиҭон, аха рыцҳарас иҟалаз, Аҟәа ахақәиҭтәраан ақырҭуа снаипер ихымҭа дагоит. Аха ашәҟәы Анна Броидо илҩит иахьӡуп «Дорога, ведущая к храму, обстреливается ежедневно», ҳәарада уа иагәылалеит Андреи ифото-ҭыхымҭақәа.

Шамаха Аԥсны архәҭақәа ржәылара зегьы лабҿаба дрылахәын, Тамшь «Ануаа-рхәы» анырго згьы, уаҟа иҟаиҵаз афото аибашьратә ҭоурых ахьтәы фонд иахыԥхьаӡалатәуп, далахәын иара убас март 15-16 рзтәи ажәыларагьы, уаҟа инапы рхәит, Афонтәи агоспиталь аҟны аоперациа изыҟарҵеит, илгәалалыршәоит Анна Броидо, уи ашьҭахь деиҭацеит ииультәи ажәыларахь, аха сентиабртәи ажәылара ҵыхәтәантәихеит аԥсуа жәлар

Андреи Соловиов иҭыхымҭа

маҷ риашара еилкааны ирыдгылоз афото-корреспондент изы. Сентиабр 27 рзы Андреи Соловиов Аԥсуа ар еибашьуаз дрыцны Аҟәа далалеит, иҟаиҵеит имаҷымкәа акадрқәа. Абраҟа аиҳабыра рыҩны ааигәара аҕа ихымҭа дҭанархеит. Данҭаха ашьҭахь «Аԥсны Афырхаҵа», ҳәа ахьӡ ҳаракы ихҵоуп. Ихьыӡ хьтәы нбанла Аԥсны Афырхаҵәа Рыхьӡ иагәылыҷҷааует.

Хаштра иқәымзааит ҳиашара ӡырго, зыԥсҭазаара ҳахҭнызҵаз Афырхаҵа Андреи Соловиов.

Аиааира агәра игон

Хьтәы нбанла зыхьӡ аҭоурых иану

Елана Лашәриаԥҳа

Аԥсны Жәлар зегьы рзы ихадароу аныҳәақәа-Аиааира иатәу арыцхәқәа азгәаҳҭоит цәыббрамза анҵәамҭазы. Цәыбрра 27-Аҟәа ахы ақәиҭҭәра амши, цәыббра 30-Аиааира амши рыламҭалазы лассы-лассы еиқәшәоит, еибабоит аибашьра аветеранцәа, иргәаладыршәоит аибашьра адәаҿы инхаз, иахьа иҳамоу аҭынч ԥсҭазаара зхы ақәызҵаз рҩызцәа. Шаҟаҩы Аиааира рбарц азы мышқәак рзымхада? Акыр шықәса шцахьоугьы шаҟа иҵарузеи урҭ ргәалашәара иацу ахьаа?

Аҟәа ахы ақәиҭҭәра амш аҽны ижәымшы азгәахҭон»,- лҳәоит лашьа Руслан дихцәажәо, иреиҳау акатегориа арҭаҩы, Аҟәатәи алицеи-интернат аиҳабы Лариса Қаԥҧҳа. «Руслан сара сҵкыс деиҵбын, дҭан Аԥснытәи Аҳәынҭқарратә университет афилологиатә факультет, аха аԥышәарақәа рыҭира дахьымӡаӡеит. Аибашьра ианалагаз сашьа еиҳабгьы иаргьы Урыстәыла иҟан, дара хатәгәаԥхарала еибашьра иаауаз ирыцны иааит шьхала. Цәыббрамза 19 рзы Ҭҟәарчал инеит аҩыцьагьы, ҳара усҟан уа ҳанхон. Иалалеит Ҭҟәарчалаа аҷкәынцәа еиҿыркааз, агәыԥқәа иреиуаз «Скарпион»,-абас лажәабжь хацлыркит згәи зылаҕырӡи еилаҭәоз, «Леон ироден» занашьоу аԥсадгьыл ахьчаҩ Руслан Қаԥба иахәшьа Лариса Қаԥҧҳа. Лара лажәақәа рыла лашьцәа анаауаз бџьарла рҽеикәыршәан иааит , рхазы мацара акәымкәа аӡәык-ҩыџьак ирыцхраартә еиԥшгьы иҟан. «Скарпион» иалаз аибашьцәа рыштаб Ҭҟәарчлтәи ахәбатәи ашкол аҟны иҟан, ҳара уи ааигәа ҳанхон, убри аҟынтәи Руслан ихьԥшны ҳаҩны иааиуан агәыԥ иалаз аибашьцәа зегьы. Иуҳәар ҟалоит урҭ ҳаҩны тәарҭас гыларҭас ирыман ҳәа. Лариса урҭ аҳҭысқәа дырзааҭгыло илҳәоит усҟан аблокада иҭакыз Ҭҟәарчал ааныжьны аӡәырҩы алҵны ишцозгьы, лара зныкгьы лхахьы ишымааиз лхәыҵқәа ралгара, избан акәзар, ажәыларақәа рҟынтәи игьежьны иааиуаз аибашьцәа хәыԥхак ҟаҵаны ирҿаҵатәын, рымаҭәа-рҩыҭа еиқәыршәатәын. «Ибзианы исгәалашәоит, сыԥшәма афымца ала ателербага аҿаҳкыртә алшара шыҟаиҵаз. Ҳара ҳҟны еизон жәабыжь ҿыцк заҳарц зҭахыз зегьы. Исгәалашәоит Руслан ишиазҵааауаз ирҳәеи ҳәа, иара ирзеиҭеигон ажәабжьқәа. Иԥсыуаны ииааӡаз, зыламыс ҳаракыз, цәаҩала итатаз Руслан Қаԥба аибашьраан аҕа иганахь рыцҳашьара аазмырԥшуаз, фырхаҵа ғьеҩны даақәгылеит. Иара дызлаз агәыԥ алахәын Аԥсны Мрагыларатәи афронт аҽы еиҿкааз ихадароу ажәыларақәа зегьы. Руслан даара ибзианы ихы аирԥшит иультәи ажәылараан, иуль 1 иара имшииран, амза 2 рзы ажәылара ицеит, амҩаду аанкыланы Ануаа рхәы ҳәа иахьашьҭоу ахәы аҭарцәразы. «Скарпион» агәыԥ аибашьцәа абџьар ҳамам, џьыԥханыла ҳхысхауп ҳәа гәкаҳарак аадырԥшуамызт. Алаф рҿан, уи ала ргәы шьҭырхуан. Аиааира агәра ргон, ргәы хыҭ-хыҭуа уи аагара иазыԥшын»,-лҳәоит Лариса Қаԥҧҳа. Руслани аиааиреи ирыбжьахаз жәеиза мшы заҵәык роуп. Иара дҭахеит цәыббрамза зеижәрзы. «Усҟан сгәы иаанагон- ирызгәакьоу ауаа еибганы, аибашьра амца иалҵны Аиааира амш иаԥыло ауаа зегь реиҳа насыԥ рымоуп ҳәа»,-лҳәеит Лариса. Руслан Қаԥба ижәымшы аныҟарҵоз цәыббра 27 рзы ажәлар иазгәарҭон Аҟәа ахақәиҭҭәра амш. Аҳҭныҟалақь аҕа дшалцоу азы ажәабжь анҳаҳаз анышәынҭра ҳҭагылан. Ари гәыҿкааган, ихьаан. Избан акәзар, ҳашьа еиҵбы имбаӡеит убасҟак дыззыԥшыз, ихы дыззамеигӡоз амш. Уажәшьҭа еилкаан гәыҩбарада Аҟәа аҭарцәра ашьҭахь аҕа ибҕа ашшара шыхжәоу, Аԥсны зегьы шҭарцәхо атәы. Акы заҵәык ҳгәы зҟажоз акәын, Руслан ихы зқәиҵаз адгьыл аҿы гәыҩбарада зыгәра игоз Аиааира ахьыҟалаз»,-лҳәоит зылабжьыш нхажжылаз Лариса Қаԥҧҳа. «Скарпион» агәыԥ иалаз аибашьцәа ирымаз аибабара, апату еиқәҵара, аихаҵгылара атәы аҳәара уадаҩуп. Аӡәи -аӡәи рыцхаибашьон, иахьеицхыраарыз иашьҭан лҳәоит лара. Ажәыларақәа руак аан агәыԥ иалаз Руслан иҩызцәа руаӡәк ахәра иоуит. Руслан уи аибашьҩы ихәра ғьаанӡа ихәыцқәа хәыҷуп, ирыцхраатәуп ҳәа ԥхьаӡаны, ахәы нарзыршалак иара иқәнагоз ганы ихәны ишьҭаз иҭаацәа ириҭон. Руслан аҭаацәара раԥҵара дахьымӡеит, ҩажәи жәохә шықәса ихыҵуан данҭахоз. Аибашьра ашьҭахь Аԥсны раԥхьатәи Ахада Владислав Арӡынба идҵала Руслан Қаԥба аибашьраҿы иааирԥшыз агәымшәаразы «Леон» иорден ианашьан. «Ишьҭамҭа иацызҵаша хылҵк диҭанхазҭгьы, ҳгәы даҽакала иҟалон, аха урҭқәа-аԥхьаҟа аиҵыҵра иазкыз агәҭыкқәа иара дырхьымӡеит»,-лҳәеит аиаҳәшьа. Иахьа иҳамоуп Руслани иҩызцәеи рхы зқәырҵаз, жәларык хмеигӡарыда иззықәԥоз Аиааира. Уи аҭоурых хьы нбанла иануп аибашьцәа гәымшәақәа рыхьызқәа, урҭ рыбжьара дыҟоуп Руслан Қаԥбагьы.

Ахақәиҭра ҳзаазгаз рыхьӡала

Зегьы аиааиразы

Наира Сабекиа

Есышықәса И.Папасқьыр ихьӡ зху амилаҭтә библиотека имҩаԥнагоит Арт-фестиваль «Амшын аԥшаҳәаҿтәи анеиааира». Сынтәа, уи азкын Аԥсны Аҳәынҭқарра раԥхьатәи Ахада Владислав Григори-иԥа Арӡынба диижьҭеи 80-шықәса аҭра.

Убас 12-тәи Жәларбжьаратәи аҿартә Арт-фестиваль рҽаладырхәырц арахь имҩахыҵит Аԥсны араионқәа зегьы рҟнытә аҿар, ахәыҷ бахчақәа рааӡамҭацәа инадыркны, ашколхәыҷқәа, астудентцәа, урҭ еиуеиԥшым аҭыӡтыԥқәа рзалхын, иахдырбон рҟазара, асахьаҭыхра знапы алаку ицәыргақәрҵеит рҭыхымҭақәа, асцена иазҟазоу ирзалхын асцена, ашәаҳәареи акәашареи ала идыршанхон аҭаацәа, иаԥхьон ҟазарыла ҳаклассикцәа иаԥырҵаз ажәеинраалақәа: Ҭҳьынатәи, Гәыԥтәи, Гәдоуҭатәи уҳәа ашколқәа рҵаҩцәа активла зхы аазырԥшыз иранашьан аҵьшьаратә шәҟәқәа. Иҵәыргақәҵан ахәыҷтәы аҟазаратә ҩны «Аинар» ааӡамҭацәа рҭыхымҭақәа. Урҭ ирылыҷҷаауан 9 шықәса зхыҵуа Анастасиа Багаԥшь, Даниель Ченчиа, Настиа Гәдалиа, Аӡәбжьатәи абжьаратә школ аҭаҩы Ҭарашь Дочиа, Гәдоуҭатәи ашкол анҭыҵтәи ааӡаратә центр аҭаҩцәа рҭыхымҭақәа.

Аҭааҩцәа ирацәажәоит, ҳҭоурых ҳагәылазхало, шә-хьаак уззырҿыхо аибашьраҿтәи афото-ҭыхымҭақәа, урҭ зегьы еиҿнакааит Ешыратәи аибашьцәа рмузеи.

Аҭааҩцәа рацәаны еиднакылеит акәакь «Зыԥсы ҭоу ажәа», Дырмит Гәлиа ипремиа алауреат, ажурнал «Алашара» аредактор хада Анатоли Лагәлаа иӡыригеит апоет Дмитри Габелиеи иареи еиқәыршәаны иҭрыжьыз Владислав Арӡынба изку ашәҟәы. Даԥхьеит исатиратә жәеинраала «Ухы ладырхоит, Гәымсҭа уҭадырхоит», атележурналист Саида Ажьиба ирзеиҭалҳәеит Владислав Арӡынба 1992 шықәсазы раԥхьа Ҭырқәтәыла, ақыҭа Калдахәара даныҟаз иадҳәалоу аҳҭысқәа, насгьы идлырбеит, лара уахь дцаны Озганаа, рҭаацәараҿы иҟалҵаз авидеонҵамҭа.

Иалкаатәуп даҽакгьы ари артпленар аҟны ашкол-хәыҷқәа аспорт аганахьалагьы рҟазара аадырԥшит, еицлабуан ашашка, ашахмат асраҿы, иара убри инаҷыданы анышәаԥшь аус адулараҿгьы рҟазара аадырԥшуан. Абиблиотека аиҳабы Борис Чоԥариа иажәақәа рыла дара рхықәкы ахәыҷқәа ашәҟәыԥхьара агәбылра дыркра ауп. Владислав Арӡынба аибашьра ашьҭахь ари акультуратә хәыштаара аиқәырхаразы илиршаз даара ирацәоуп. Избанзар иара заманала еиликаауан абиԥара-ҿа иуаҩны, ихаҭараны рааӡаразы ашәҟәыԥхьара ҵакыс иамаз.

Ҳмилаҭ ирҭоурыхуп

Ргәалашәара ҳацзаауеит

Гугуца Џьыкырба

Акыр аамҭа апатретқәеи агазеҭқәеи акакала ицәырганы лаԥхьа иқәылҵон. Дызлацәажәар лҭахыз аҳҭыс алагара лцәыуадаҩын. Уажәы-уажәы дқәыԥсычҳауан. Нас ԥшьшьала ацәажәара далагеит: – Абарҭ саԥхьа иқәу зегьы ԥсҭынхоуп. Иахьамзар уаҵәы иргәалашәап, рызбахә аӡәы ишԥаимҳәари ҳәа схәыцуан... Саб аибашьра Ду ахь ианиԥхьаз мгәаҭа сыҟан. Имбара, ихьаагара еснагь исыцын, исықәыҕәҕәон. Исҭахуп Ҳашыг Сағәым Хаҷ-иԥа иашҭа иҭыҵыз шаҟаҩы Аҵьынцьтәылатә еибашьра аҟынтә изымхынҳәыз аҭоурых иазаанхарц ҳәа, Ҳашыг-Чамагәуа Нуца Борис-иԥҳа дацәажәеит.

Ҳашыг Сағәым Хаҷ-иԥа аԥсуара злаз, иназыгӡоз, зчеиџьыка ҭбааз, жәаҩык ахшаара зааӡаз, Хәаԥ ақыҭан инхоз хаҵан. Иара ҩынтә аҭаацәара далалеит. Аԥхьатәи Карамзиан, аҩбатәи Кәакәасқьериа Фатима лакәын. Рыхшара: Ԥарч, Цьгәаҭан, Еснаҭ, Алыкьса, Мкыд, Нестор, Борис, Шьаақьыр, Виктор, Ҭамара. Ладагьы-ҩадагьы зегьы напеикәаршала еибабон.

Аԥсуа жәлар рзы 1937-1940-тәи ашықәсқәа, ихлымӡаахны, ишықәса еиқәаҵәаны иҟалаз раан, алашьцара дналакны Ҳашыг Цьгәаҭан, – лҳәеит Нуца, – иӡбахә нкацәа ицеит. Дзыхдырҟьаз аӡәгьы издыруамызт. Ирҳәоит, ҿыц ақыҭаҿы аԥшьгаракәа иҟаз дрылахәын, ихатәы гәаанагара иман, уи зегьы иргәаԥхомызт – ҳәа

Ҳашыг Ԥарч Сағәым-иԥа дҭаацәаран, иԥазаҭцә дыҟан. Деилҟьа-еилгәыцәӡа дҩагылан, зегьы рыбла ҭырхаха ихәаԥшуан. Иара Золотинска ихьӡын. 1919 шықәсазы Хәаԥ ақыҭан диит, акомҿарра далан, дабиԥазаҭцәын. 1941-1945-тәи аибашьра Ду аԥхьатәи ашықәсазы еибашьра иԥхьеит. Иара иҿынтә салам шәҟәыкгьы мааит: – 1942 шықәсазы аԥсӡы ааит, – лҳәеит Золотинска иаҳәшьазаҭцә Марҭа лыԥҳа, Лида Трешьова – уаҟа ианын, Иамсктәи араион, ақыҭа Варваровка аҭарцәраан, 1942 ш. жәабран 28 рзы дыштахаз ала... Уи нахыс, уаҳа акгьы аилкаара ҳалымшеит...

Ҳашыг Еснаҭ Сағәым-иԥа анхара-анҵыра илан, ихы дацхраауан. Дҭаацәаран. Ҩыџьа аԥацәа драбын. Володиеи Кәычкани. – Кәычкан, ¬– лҳәеит Нуца, – аибашьра дыргеит. Уи дахьҭахази, дахьалаӡызи ҳзымдырӡо, хабарда дыбжьаӡит. Иашьа Володиа ахшара рацәа ихылҵит. Иара иаб Еснаҭ имцахә имырцәеит. Аха Золотинскеи Кәычкани рқәыԥшра рҽеылахәан, наӡаӡа рыхьӡқәеи рыжәлеи ҳаштә ду игәырхьгганы иазаанхеит...

Ҳашыг Борис Сағәым-иԥа Аҵьынцьтәылатә еибашьра Ду ахь инаиԥхьаз аҭаацәара далалахьан. Ҩыџьа аԥацәа иман: Анатолии Мишеи. Борис иԥшәма Хасаиа Хьмор Шьрын-иԥҳа лакәын. Лыԥшәма аибашьра данырга ашьҭахь аԥҳа диит. Ахәыҷы лира агәырҕьара ацын. Аамҭа цон Борис ихабар ыҟамызт. Убри аамҭазы Борис дыхәны Шәача агоспиталь аҟны дшышьҭаз аамцхаит. Дырбаразы ицеит. – Ахәыҷы дышаннеиликаа даара деигәырҕьеит. Усҟан ахәыҷы лаб иашьа Шьаақьыр Нуца лыхьӡитәхьан. Аха, Борис Циала лыхьӡышәҭа ҳәа реиҳәеит.

1942 шықәсазы Ҳашыг Шьаақьыр Сағәым-иԥа аибашьра дыргеит. 1945 мшаԥымза 29 рзы дышҭахаз ала ашәҟәы ааит.

– Сағәым иԥацәа рҟынтә аибашьра иргаз, зыԥсы зманы иаз Виктор заҵәык иоуп. Уи ғәғәала дхәын. Ихәра иахҟьаны шықәсқәак рышьҭахь иԥсҭазаара далҵит. – Саб Борис, - лҳәеит Нуца, - агоспиталь аҟны иашьцәа цаны данырбоз, иныкәырԥшны 1942 шықәса лаҵарамзазы акәын. Уи аҵыхәтәантәи еибабаран. – Саб ихабар аныҟамла, сабду Шьрын, иԥҳа Ҳашыгаа рыҩны аҟынтә лхәыҷқәа налыдкыланы ддәылигарц иҭаххеит. Излархәоала, сабду даара дыцьбаран. Иихәаз ҟаиҵар акәын. Раԥхьанатә иԥҳа дахьдәылҵыз игәы иалан. Ҳан лҽеаалырҕәҕәан, лаб ус иалҳәеит:

– Саб, санхәа Кәакәасқьырԥҳа Фатима дысзааныжьӡом. Ахәыҷқәа лара лоуп изааӡаз. Рыжәла ирылганы, ахәыҷқәа згаӡом. Урҭ рхәыштаараҿы ирызхароуп, – лҳәеит. Лаб иажәа дацымныҟәеит. Ҳашыг Сағәым иҩны аҟны зегьы напеикәыршала еицынхон.

– Саб аибашьра дырганӡа, ¬лҳәеит Нуца Борис-иԥҳа, - ҳабду идгьылқәа руакы аҟны аҩны аргылара далагахьан. Хазы ацара аҩнду аҿыҵра иҽеазыҟаиҵон. Саб зеибыҭара далагахьаз аҩнашҟа, лԥацәа рҩыџьагь лыманы, ланхәагьы длыцны иаасит. Саргьы убри аҩнаҿоуп сахьыз. Аибашьра аҟнытә Борис дҭахеит ҳәа аԥсӡы ааит, аха сан иларымҳәаӡеит.

Ҳашыг Борис Сағәым-иԥа ихшаз рыхҩыкгьы еснагь ажәлар рыгәҭа игылан. Иԥацәа: Анатолии Мишеи еснагь рыбзиаӡбахә акәын ирҳәоз. Ҳашыг Анатоли Борис-иԥа араион аҟны еицырдыруаз хаҵан. Инапы злеикуазаалкгьы аҵыхәтәанынӡа инаигӡон. Асовет аамҭазы, Хәаԥ ақыҭан зегьы реиҳа еиҵаханы иҟаз ҩ-бригадак бригадирс дарҭеит, уахи-ҽени дмыцәаӡакәан анхацәа дрывагыланы аус рыциуан. Шықәсык аҵыхәала аԥхьагылара змаз бригадақәаны иҟаиҵеит. Дҭаацәаран. Хҩык аӡгабцәа драбын. Иаалырҟьаны иԥсҭазаара далҵит. Дахьынхоз, иџьабаала иргылаз ахан ду иахьагьы игылоуп. Иашьа Миша Гәылрыԥшь дынхон. Ҩыџьа аԥҳацәеи аԥеи драбуп.

Ҳашыг Борис иԥҳазаҭцә Нуца лыԥсҭазаара ималдеит Чамагәуа Зосим Езаҭ-иԥа. Урҭ ҩыџьа аԥҳацәа рхылҵит: Ирмеи Алисеи. Рҩыџьегь занааҭла ирҵаҩцәоуп, анасыԥқәа рымоуп.

Ҳашыг Нуца Борис-иԥҳа лхәыҷра зегьы лаб ихьаа илыцыз, иахьагьы ихьу-хьуу лгәаҭаҿы иҵәахуп. Лара 30 ш. инеиԥынкыланы ақалақь Гәдоуҭа адәқьан аҟны хәаахәҭҩыс аус луит. Лара Аҵьа даветерануп, ахәаахәҭраҿы иаалырԥшыз аус азы изныкымкәан аҵьшьарақәа лырҭахьан. Зыҩны дыҩнагылаз Чамагәаа зхы пату ақәызҵоз уаан. Лыԥшәма иаб, Езаҭ Кәабан-иԥа Крымтәи аибашьра хлымӡаах далахәын. Уаҟа ицеибашьуаз Ачычба Дабаҵьи Багаҭелиа Арушьани ивыршьаит, днаӡеит Берлининӡа. Аибашьра алацәажәара иҭахӡамызт. Иҭаацәа данаарылатәалак иҩызцәа игәалаиршәон.

– Сан, - лҳәеит Нуца, – еснагь сыбла дыхгылоуп. Илылшоз акы ҳагылмыжьит. Лықәрахь даннеигьы, агәашә абжьы ангалак ашырҳәа дындәылҵуан. Еснагь лылаԥш кыдхаланы хәыцрак даман. Аҵыхәтәантәи ашықәсқәа лассы-лассы дқәыԥсычҳауан.

– Сара сандууп – лҳәеит Нуца. Аԥсуаа иҳамаз абзиабара, аилибакаара, апатуеиқәҵара, аизыӡырҩра, аихыбаара, еснагь иҳацзар сҭахуп. Ашәышықәсақәа ирылганы ҳаиҳабацәа иаҳзаргаз Аԥсуара аиқәырхареи, уи ииашаны аныҟәгареи ҳалшааит... 1941-1945-тәи аибашьра иалаӡыз, иарбан дәкарашәроу, рыбаҩқәа ахьыҟоу ҳзымдырӡо иаанхазгьы, еснагь агәалашәара рыцзааит. Урҭ рҭоурых ҳажәлар ирҭоурыхуп, ҳажәлар ирбаҟоуп.

Ахақәиҭра зхы ақәызҵаз

Аиааира– 32 ш.

Аԥсны ахақәиҭра зхы ақәызҵаз ҳажәлар рҵеицәа хьӡырҳәагақәа иреиуоуп Ԥлиа Тышькәа иԥацәа Руслани Џьони. Згәы иаанагодаз зыбжьы неиҵыхны еиҳабык иҿаԥхьа имцәажәацыз абарҭ аҷкәынцәа абриаҟара агәымшәареи афырхаҵареи аадырԥшуеит ҳәа.

Ԥлиа Тышькәеи иԥшәмаԥҳәыс Дианеи ирхылҵит хәҩык ахшара, ҩыџьа аӡгабцәеи, хҩык аԥацәеи. Урҭ шыхәыҷқәаз, аҷымазара иахҟьаны раб дрыԥхеит. Диана илылшеит хәҩык ахшара, аӡә ишә иламгылакәа рааӡара.

Лыҷкәын аиҳабы Руслан диит 1972 ш. абҵара 7 рзы Гәдоуҭа араион Лыхны ақыҭан. Лыхнытәи абжьаратә школ даналга дҭалоит Новочеркассктәи атехнологиатә техникум. Уи даналга арра ихыганы дхынҳәит аҩныҟа.

Руслан иашьеиҵбы Џьон диит 1974 ш. цәыббра 30 рзы Гәдоуҭа араион Лыхны ақыҭан. Далгеит Лыхнытәи абжьаратә школ. Аԥсны импыҵеихалрц аҕа данақәла Џьони Руслани абџьар шьҭырхит рыԥсадгьыл ахьчараз. Аиашьцәа хаз -хазы агәыԥқәа ирылалеит.

Руслан раԥхьа дызлаз агәыԥ иахьӡын «Сатурн »,уи далахәын Гагра ахақәиҭҭәразы еиҿкааз ажәылара,араҟа иоуз ахәра иахҟьаны агоспиталь аҟны дышьҭан. Аха инагӡаны иҽихәышәтәаанӡа дцеит еибашьра. Диасит Лхаа ргәыԥ ахь.

Уи иеибашьратә мҩа иациҵоит Гәымысҭатәи ахырҕәҕәартаҟны. Араҟа иара дрылахәын,1993 ш. ажьырныҳәа 5 рзы еиҿкааз ажәылара,иара убас астратегиатә ҵакы змаз Камани Шромеи анапахьы аагаразы 1993 ш. ԥхынгәы 9 рзы имҩаԥгаз аоперациа. Руслан Тышькәа-иԥа дҭахеит цәыббра 26 рзы, Аиааира мышқәак шагаз. Анышә дамадоуп иқыҭа гәакьаҿ– Лыхны. Ианашьоуп Леон иорден.

Џьон далалеит Афон ҿыцтәи актәи ажәыларатә баталион, уи командаҟаҵаҩыс даман Алик Смыр. Џьон иҩызцәа дрывагыланы деибашьуан Гәымысҭатәи ахырҕәҕәартаҟны. Иара лассы -лассы дцалон аԥшыхәра Аҳабла Ҿыц аҟынӡагьы. Далахәын иара убас, ҳаибашьцәа рзы ишьаартцәырахаз ажьырныҳәазтәи ажәылара.Аҟәа ахақәиҭҭәразы хәажәкыра 15 -16 рзы, еиҿкааз аҵәыӡ дуқәа зцыз ажәыларагьы. Убраҟа Џьон дырхәит. Иҩызцәа угьежьы ҳәа иарҳәон, аха иара: «сашьа дахьыҟоу сыздыруам, иԥсы ҭоу иҭаму» аҭак ҟаиҵон. Убасҟан Руслан агоспиталь аҟны дышьҭан. Аҟәа ахы иақәиҭыртәааанӡа аҩныҟа сгьежьуам иҳәон. Аҵыхәтәан, дышхәызгьы, Џьон иҭаирхеит хҩык ақырҭцәа,рабџьар рхыхны иҩызцәа измамыз ириҭеит. Зегь раԥхьа дгылан дцон. Аҕа иштаб ԥижәеит, аха аҽыԥхьакра дахымӡакәа аҕа иааишьҭыз ашҳам змаз ахы иқәшәеит. Убасҟан аҵхыраара змоуз афырхацәа, шьҭахьҟа игьежьырц адҵа роуит, аиҿахысракәа цон. Џьон иҩызцәа данрыжьыр рҭахымызт, игәеиҭеит имшала иҩызцәа шҭахоз. Иҩызцәа ихы нарықәкны ҿааиҭит: «Сара шәысҟәаҵ, шәара шәызцозар шәца,сара агәра ганы сыҟоуп мышкымзар мышкы ҳаԥсадгьыл ахы ишақәиҭхо». Ахәра ғәғәа зауз Џьон илымшеит шьҭахьҟа ахынҳәра. Дҭахеит Гәымысҭа нырцә ,1993 ш. хәажәкыра 16 рзы . Ианашьоуп Леон иорден.

Уи ашьҭахь иҭаацәа ираҳаит Џьон дышҭахаз, аха иԥсыбаҩ ахьамадаз рзыԥшаауамызт. Нас, дызлаз агәыԥ анапхгаҩы Алик Смыр иаҳаит анышә дахьамадаз,уи ибзоурала иԥсыбаҩ ааргеит иҭаацәа рахь.

Орнелла Ԥлиа,
афилологиатә факультет
ажурналистика аҟәша
ахәбатәи акурс астудент

Аамҭа цацыԥхьаӡа...

Хьаала иҭәу агәалашәара

Стелла Сақаниа

Аамҭа цацыԥхьаӡа ахәрақәа ҕьоит ҳәа ирҳәо иашам. Сынтәа 32 шықәса шҵуагьы, 1992-1993 шықәсқәа рзтәи Аԥсны Аҵьынцьтәылатә еибашьра еилгеижьҭеи, Аиааира Амш анааигәахо зыхшаара зцәыӡыз, зыԥсадгьыл ахьчара зхы ақәызҵаз рҭаацәа рзы еснагь лаҕырӡышоуп, ихьаа цәгьоуп.

Убас, Очамчыра араион Кәтол ақыҭан Чаарқыҭ аҳаблан ҭаацәарак шынхоз еиԥш дынхон, унеишь-уааишь ҳәа ззырҳәоз Резик Шьаҭ-иԥа Сақаниа. Ихатә ҩыза Милиа Кәасҭа-иԥҳа Гамгиеи иареи ираазеит хҩык аҷкәынцәеи ҩыџьа аӡгабцәеи. Дара аколнхараҿы аус руан, аԥсҭазаараҿы рхәыҷқәа акгьы рыгдмырхеит.

Аԥсны Аҵьынцьтәылатә еибашьра (1992-1993) ашықәсқәа рзы, Аԥсны ашәарҭара иантәгыла иԥсадгьыл ахьчараз иҩызцәа днарывагылеит Резик иԥеиҵбы Зураб, Таҕә ҳәа зарҳәоз. Уи аамҭазы иара Аҟәа дыҟан. Гәыԥҩык иҩызцәеи иареи еицны Мрагыларатәи афронт ахь ииасырц рызбеит.

Зураб Кәтолтәи абжьаратә школ даналга, ашьҭахь арраматҵура данахыс, аусура далагоит машьына рныҟәцаҩыс.

Иара даныхәыҷыз аахыс аҽырыҩрақәа иҿрылаирхәуан, дҿыбҕаҟазан. Араион аҟны ицоз аҽырыҩрақәа рҿы зныкымкәа аԥхьахәқәа игахьан.

«Зураб дхәыҷы аахыс дгәыбылҩын, дыхӡырымгаҩын, игәы ԥхан зегьы рзы. Аҭаацәараҿгьы аиҩызарҿгьы даара игәы разын, аԥсуара бзиа ибон, егьныҟәигон», - лҳәеит иаҳәшьа Бертина.

Зураб иҩызцәеи иареи Кәыдры аӡиас ирны Мраҭашәаратәи афронт ахь ииасырц анырҭахыз 1992 шықәса нанҳәа мза 19 рзы аӡы иагоит.

Уи аҽны еицыз агәыԥ рахьтә иҭахаз рыбаҩ анырыԥшааз аӡы аҭан ирбеит даҽа ҩыџьа арԥарцәа рыԥсыбаҩқәа. Урҭ Уасил Кәанта-иԥа Амҷбеи Роман Константин - иԥа Ферзбеи ракәын.

Уи аҽны ирыцҭахаз Оҭҳаратәи арԥыс Феликс Багаҭелиеи Зураби ҩнаҭак аҿы, Зураб иҭаацәараҿы иҟҿан. Аибашьра еилгаанӡагьы Оҭҳаратәи арԥыс Кәтол анышә дамадан.

Зураб усҟан дҭаацәаран, аха ахшара димамызт. Абас аамҭа кьаҿк иалагӡаны иԥсҭазаара ҿахҵәеит Зураб Сақаниа, аха игәымшәара, ихаҵара, иуаҩра наунагӡа иаанхоит иара дыздыруаз иҩызцәа, иқәлацәа рыҩнуҵҟа.

Ари ҳажәлар рҭоурых ауп

Акыр иаԥсоу ҳаԥхьаҩцәа! Ҳҭыжьымҭеи ҳсоциалтә ҳақәеи рдаҟьақәа рҟны ишәыдаагало афотосахьақәа, 33 шықәса раԥхьа ҳажәлар аамҭа цәгьа иантагылаз, хеигӡарак ҟамҵа аԥсадгьыл зыхьчоз аԥеицәа ирылагылаз арратә фотокорреспондент Витали Қьецба ибзоураны, аԥсуа жәлар рхақәитратә қәԥара иаҭоурыхтә хаҿроуп. Акымкәа ажәашықәсақәа шымҩасхьоугьы, афотоҭыхымҭақәа рҟны иаабо реиҳараҩык рхаҭарақәа еилкааӡамкәаны иаанхоит.

Ишдыру еиԥш, аҭоурых ахарштра ҳақым, убри аҟнытә аҳәара ҟаҳҵоит аҭыхымҭақәа рҟны ижәбо ахаҿсахьақәа рахьтә ижәдырyа – шәҩызцәа, шәықәлацәа, ишәыцеибашьуаз, шәыуа-шәҭынха зҳәаз еиԥш, иҟалозар аредакциахь шәыҽҳамажәдарц абри аҭел ала: +79409665759 Иахьа еилаҳамкааз, хырҩа амҭакәа иҳаҩҳажьыз, уаҵәы ихьшәацәахар алшоит. Еизҳауа абиԥаракәа мҩақәызҵо, рԥеиԥш иалашрбагоу аҭоурыхтә гәалашәара амырӡроуп.

Амаҵзуратә автомашьынақәа рхархәашьазы

Аԥҟарақәа зегьы ирзеиԥшуп

Амҩатә ԥҟарақәеи аццакратә режими рықәныҟәара зегьы ирыԥхықәроуп, уи ҭаҭәала ахылапшразы аҩныҵҟатәи аусқәа Рминистрра аусзуҩцәа анапынҵа риҭеит Аҳәынҭқарра Ахада Бадра Гәынба. Аҳәынҭқарра Ахада ҷыдала ахшыҩзышьҭра аиҭеит анапхгараҭара иатәу амаҵзуратә машьынақәа рыла изакәанымкәа адырраҟаҵага ҷыдақәа рхархәара иадҳәалоу афактқәа.

Ас еиԥш иҟоу афактқәа раарԥшра иазкын аҩныҵҟатәи аусқәа Рминистрреи Аҳәынҭқарратә хьчара Амаҵзуреи еицымҩаԥыргаз иҷыдоу ареидтә усмҩаԥгатәқәа.

Азинхьчаҩцәа ҷыдала ахшыҩзышьҭра арҭон амҩатә ԥҟарақәа еилазго амашьынақәа – азакәан ззин ҟанамҵо адырраҟаҵага ҷыдақәеи аԥхьатәи асаркьақәа рҭырлашьцаагақәеи рхархәара. Иаарԥшыз азинеилагарақәа зегьы иара аҭыԥ аҿы ирҿеин. Аҩныҵҟатәи аусқәа рминистр ихаҭыԥуаҩ Беслан Ҷкадуа иажәақәа рыла, ҩ-машьынак рҿы азакәан ззин ҟанамҵо аҭырлашьцаагақәа аԥхьатәи асаркьақәа рҿы ирыман, урҭ амхуп. Аҽа ҩ-машьынак изакәанымкәа адырраҟаҵага ҷыдақәа рықәгылан, урҭгьы ықәхуп. Иара убас аминистррақәа рнапхгаҩцәа аҽа ҩ-машьынак асеиԥш иҟоу адырга ҷыдақәа амашьынақәа ирықәырхит. Ареидтә усмҩаԥгатәқәа хаҭала ахылапшра рырҭон аԥыза-министр ихаҭыԥуаҩ, аҩныҵҟатәи аусқәа рминистр Роберт Кьиути Аҳәынҭқарратә хьчара Амаҵзура анапхгаҩы аамҭала инапынҵақәа назыгӡо Нарсоу Гәынбеи.

Амчратә структурақәа рнапхгаҩцәа иазгәарҭоит еиуеиԥшым аҩаӡарақәа рҿы аус зуа ачынуаа рхатә хымҩаԥгашьа ала амҩатә ԥҟарақәа рықәныҟәара аҿырԥштәы аадырԥшлароуп ҳәа.

Ааигәа имҩаԥгаз ареид аан зынӡа аҳәынҭқарратә автомашьынатә номерқәа змоу, аҳәынҭдырга асериа «ААА» иаҵанакуа 14 машьына аанкылан. Аҳәынҭқарра Ахада иҟаиҵо анапынҵақәа зегьы хаҭалатәи ахылапшра рымоуп, урҭ ишьақәыргылоу аамҭа иалагӡаны инагӡахоит.

Иаартуп арт-обиект ҿыц

Ашәҟәыҩҩы Даур Занҭариа игәалашәара иазку арт-обиект ҿыц шьақәдыргылеит Аҟәа ақалақь, Амҳаҵьыраа Рыԥшаҳәаҿы. Аскульптор Архип Лабахәуа икомпозициа Даур Занҭариа ироман «Ахьтәы барбал» («Золотое колесо») аперсонажцәа – акәалаԥ ицәыҵыԥшуа аласба Мазаҟәальи, акресла ахәы иқәтәоу аԥсаркәты Вишнупадуи аанарԥшуеит.

«Акресла «вальтеровски» ҳәа изышьҭоу астиль ала «алымҳақәа» аҭаны инагӡоуп. Изларҳәо ала, ас еиԥш иҟоу акреслақәа бзиа ибон Даур, сара уи азы мацара ахҟьа ҟасҵеит. Мазаҟәаль акәалап, уи иара азы - арбаҕь Арсен аҕьычразы ихымԥадатәиу акамуфлиаж ауп. Аԥсаркәты аԥшрала даҽаҵьара ахьарԥшра иазкын», – ҳәа еиҭеиҳәеит аскульптор. Архип Лабахәуа, иарбоу арт-обиект аус анадиулоз, Даур Занҭариа илитературатә метод ианыԥшыз ифилософиа аарԥшра иҽазишәон. Уи аскульптор ихаҭа аекзистенциалист Альберт Камиу иазхеиҵоз афилософиа иаҿирԥшуеит.

«Ауаҩы иҟазаара абсурдуп ҳәа иазгәазҭоз Альбер Камиу даагозар, усҟан, сара сгәаанагарала Даур Занҭариа акыр еиҳа днаскьеит. Иара аҟазаарала ахдырра аҳәаақәҵара, аҟазаара амаӡа адуӡӡара зегьы еиликаауан, уи аҭҵаара аҽазышәарадагьы, иара, уи амагиатә реализм аҵхыраарала дахцәажәон, иааирԥшуан. Ҳара ҳаскульптура ари аилкаара азнагара иуникалтәу ашәҟәыҩҩы истиль ала аперсонажцәа раарԥшра аҽазнашәоит», – ҳәа азгәеиҭеит Архип Лабахәуа. Иара убас Даур Занҭариа ирҿиара иазку аскульптуратә проектқәа аус рыдуларазы имоу азԥхьагәаҭарақәа дрылацәажәеит.

Абаҟа Жәлар Реизара-Апарламент адепутат Резо Занҭариа иаԥшьгареи, ихарҵьи рыла, аресторан «Нарҭаа» аҽаԥхьа игылоу апальма ду аҵаҟа ишьақәыргылоуп.

Аԥсны азышәаҳәаҩ – аҟармаҵыс...

Адоуҳатә дунеи еидызкыло

Таиф Аҵьба ихьӡ зху Аҳәынҭқарратә премиазы иқәыргылоу аҩымҭақәа ҳрыхцәажәоит

Ҳаамҭазтәи аԥсуа литература амаҵ азызуа дреиуоуп инаалукаша апоет, ганрацәала арҿиара знапы алаку, ҳаԥсуа ԥхьаҩцәа ибзиаӡаны еицырдыруа, ус уҳәар ауазар, Аԥсны азышәаҳәаҩ – аҟармаҵыс, алирик Заира Ҭҳаиҵыкәԥҳа.

Зынӡа имариаӡам аԥсуа сахьаркыратә литератураҿы аӡәы ҳәа ахьӡ ааныжьра. Избанзар, аурыс поет Борис Пастернак иазгәеиҭон, аепоха ҵьамыҕәақәа раан иалиааиуан ҳәа «зҷапан шаахшәаз адаул иасуаз», зҽынеиҵыхны зегь зымҽхазкуаз, урҭ аҳӡыргара зҽазызшәоз аҭамҕьарасыҩцәа... Рыцҳарас иҟалаз, хыхь иагаз афакт изацәымцеит аԥсуа литературагьы.

Даараӡа иуадаҩуп дарбанзаалакгьы арҿиаҩы идоуҳатә дунеи уагәылаԥшны, апоезиатә бызшәала иихәарц иитахыз, амаӡақәа рымаӡа рыҭдыраара. Ари зырҵабыргуа агәаанагарақәа иреиуоуп: аурыс классик Виктор Астафиев апоет ду Николаи Рубцов изку анҵамҭақәа (атетрадқәа) рҟнытә иҟаиҵо алкаа.

Апоезиа – гәаҟҵәаҟрала, дыршьа змам шәахәа лашак, ҿык-бзык иазеиҭамхәо ацәаныррақәа ирылиааиуа, еиҭаҳәашьа змам сабиуп, убри аҟнытә чҷаԥшьк аауҿықәлоит ашколтә урокқәа рҟны, мамзаргьы еиҭҳәоу астатиақәа, амонографиақәа рҟны рхы-ргәаҿы инеиртә, дара ргәаанагарала, Пушкин ддеилыркаауеит, Лермонтов деилдыргоит, Державин иҟынӡа инеиуеит, убри инаԥшьны хара иҳаҩсхьоу аамҭақәа рпоетцәагьы – Данте, Петрарка, Баирон, Шелли, Петефи, мамзаргьы Биорнс.

Апоет ихаҭа ҳәашьа изаҭом арҭқәа ахьынтәиааз, иахьцәырҭыз, имаӡа аартра иҽазишәар, убасҟак ицәеилахәоит, имарианы, ажәлар еилыркаартә ҩымҭак аԥиҵоит, абраҟа харас идуҵозеи акыр иаԥхьахьоу арҵаҩгьы. Уи изанааҭ абас ишоуп: ацәыргара, азнагара, аилыргара...

Араҟа иаагоу Виктор Астафиев игәаанагара иԥҟа-ԥҵәаны инҭкааны иҳәоуп, ус анакәха, уи иақәшаҳаҭҭәуп, ахшыҩҵакгьы ииашаны иҳәоуп.

Аиашазы, аԥсуа литератураҿы иреиҕьӡоу апоетцәа рхыԥхьаӡараҿы дшыҟоу сазгәдуны лызбахә сҳәоит Заира Шьалуа-иԥҳа Ҭҳаиҵыкә. Уи ԥсаҭарала ипоетҵәҟьоу, зхы-зыԥсы зегьы поезиа шәахәала иҭәу, уи зҽазҭо, иара мацара ԥсҭазаарас измоу поетуп. Сара хаҭала Заира лырҿиаратә дунеи сахьагәылаԥшуа избарҭоуп, адунеи аҿы еицырдыруа аурыс поет Марина Цветаева лпоезиа иахылҵуа амузыкатә бжьы хаа, Заира лпоезиеи доуҳатә дунеик шеиднакыло, аха Цветаева лпоезиа аурыс милаҭтә музыка абжьоуп иахылҵуа, Заира лпоезиа акәзар, уи иахылҵуа аԥсуа бызшәала ицәажәо ԥсыуа мелодиоуп.

Игәахәтәыхьӡароу аԥсуа поезиа аҳәаақәа ирҭыҵхьоу Ҭҳаиҵыкә лырҿиаратә шьаҿақәа Цветаева лыҩаӡара аҟынӡа инаӡоит. Заира дызҭагылоу ашәышықәса иахҭнагахьоуи иахҭнаго ахҭысқәа мшынҵак ианылҵозшәа рҿахәы, уи иацу алаҕырӡи ауаатәыҩса рыччаԥшьи поезиатә бызшәала анагара лылшоит Ҳазшаз ихьышьаргәыҵа аҟынӡа.

Ҳазну аамҭазы хымԥада еилкаахеит, идыруп апоет Заира Ҭҳаиҵыкә лырҿиара иазхьаԥшуа, бзиа избо, лаԥҵамҭа ҿыцқәа рцәыртра ирзыԥшу рхыԥхьаӡара иацымлозар ишагымхо. Апоет доуҳала иахьауажәраанӡа илзаагәаз, деилызкаауаз аԥхьаҩцәа рхыԥхьаӡара инарыцлеит иахьеи уахеи изызҳауа, ақәыԥшра адунеи ссир иатәу, аԥсҭазаара ашәҭыцқәа – ахәыҷқәа.

Апоет урҭ ирызналгеит аҳамҭа бзиа, уи закәызеи ҳәа шәҵааузар, аасҟьа Ҭҳаиҵыкәԥҳа ԥштәы-сахьала иҩычаны, лбаҩхатәра иалыршаны ажәа аԥсы ахаҵаны ахәыҷқәа игәныркылаша, дара ирзааигәоу, ус уҳәар ауазар, ахәыҷра аблақәа зхоу лпоезиатә рҿиамҭақәа еидызкыло лышәҟәы – «Аҳамҭа». Апоет Заира Ҭҳаиҵыкә ахәыҷқәа ирызку лажәеинраалақәа рҿы ажәа лыԥшаахла иаалырԥшуеит урҭ рыԥсабаратә цәаҩа, рҟазшьа, рқәыԥшӡаратә дунеи алаԥшҳәаақәа.

Гәахәарыла узыԥхьо жәеинраалоуп аҩымҭа «Амра»:

Амра сеисон,
Сазыԥшуан,
Иара каԥхон,
Иара лашон,
Уамашәа
Иԥшӡан.
Иаҳа-иаҳа
Игьежьхон,
Иаҳа-иаҳа
Инаскьон.
Сара сылаԥш
Уи иахын,
Амра сеиԥшзар
Сҭахын...
Унан, Амра
Хәмарра ицеит,
Ажәҩан акалҭаҿ
Аҽаӡеит.
Аха, сишь,
Иааицрашәеит,
Амш анҵәамҭаз
Иааԥхашьеит!

Ажәеинраала еихышәшәо, имырхьаакәа ахәыҷқәа уи агәынкылара рзымарианы, ржәаргьы арбеио аҟаҵара лылшеит апоет. З. Ҭҳаиҵыкә ахәыҷқәа ирызку лажәеинраалақәа ирымоуп дара ирҭәу ҟазшьа ҷыдак. Ақәа, ақәаԥсата рсахьа ҭызхуа ахәыҷқәа ирызку ажәеинраалақәа маҷӡам аԥсуа поезиаҿы, аха урҭ рахраҿы иаарылҷҷаауа иҟоуп апоет лажәеинраала:

Иауеит, иауеит ақәаԥсата,
Ԥшьаала, ԥшьаала.
Ашьац иржәуеит ақәаԥсата,
Хаала, хаала.
Адгьыл ыцәоуп иҭахәхәа,
Шьышь-наани!
Аҿы аӡәӡәоит ашәахәа, –
Шьыри-ҭали!

Аԥхьаҩцәа даалҵызшәа иҿыцхаҳараӡа изаатуеит аԥсаҵара асахьа гәнаала, ауаҩытәыҩсеи аԥсабареи асахьаҭыхҩы рсахьа ҭыхызшәа, – абра зегь ыҟоуп ари ажәеинраалаҿы. З. Ҭҳаиҵыкә ахәыҷқәа ирыдылгалоит иахьатәи аамҭа иақәшәо иақәҵалатәу атемақәа. Дарбан хәыҷызаалакгьы илаԥш иҵамшәарц залшом апоет «Сыԥсшьарамшқәа» ҳәа иаԥылҵаз ацикл. Ари аҩымҭа ацикл ҳәа акәымкәа, апоема ҳәа азуҳәар ҟалоит. «Сыԥсшьарамшқәа» ажәа ахаҭа изызку аҽахәы аҳәоит, иазгәасҭарц исҭаху иҿыцу темак алалгалеит З. Ҭҳаиҵыкә аԥсуа хәыҷтәы поезиа. Ҳаԥхьап цыԥҵәахак:

Сангьы дсыцуп,
Сабгьы – ааи,
Ԥсшьара Пицунда
Ушҟа смааи!
Сыцгәы сыцым,
Аха имгәааит,
Аха сымам,
Ҳаҩны иааԥшааит...

Апоет лгәыбылра, лыбзиабара здылҵо убри аҟара иразуп, иԥшқарахуп, апоезиатә гәыԥшаара ахукаауеит. Избанзар, урҭ ус лара илхылҵыз, лара илтәу гәыбылрала илнамырҳәар ада ԥсыхәа лнамҭо дҭанаргылоит.

Аҵыхәтәаны лкаа ҳасабла иазгәаҭатәуп, апоет иахьатәи аԥсуа хәыҷтәы поезиаҿы ажәа ҿыц, ажәа лыԥшаах, абжьы гәнаала зхоу, лажәеинраалақәа еидызкылаз ашәҟәы «Аҳамҭа» гәык-ԥсыкала илықәнагоит ҳәа исыԥхьаӡоит Т. Шь. Аҵьба ихьӡ зху Аҳәынҭқарратә премиа.

Сергеи Агындиа

АПСНЫМЕДИА
Ареспубликатәҳәынҭқарратәусҳәарҳа «Аҳснымедиа»

gazeta-apsny.info
apsnygazeta@mail.ru

аҳел: +7 (840) 226-15-75 / 226-59-73
аҳыҳҳыҳ: Аҳсны, Аҳә аҳ, Ажәанба имҳа, 9

Аредактор хада
Ахра АНҲҲАБ

Агазеҳ адҳала иҳым астатиа ахәаредакциа иазшәаҳом. Агазеҳ ахә–20 мааҳ.